

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2018 m. liepos 25 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Aplinka – Direktyva 92/43/EB – Natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsauga – 6 straipsnio 3 ir 4 dalys – Plano ar projekto poveikio saugomai teritorijai vertinimas – Planas ar projektas, tiesiogiai nesusijęs ar nebūtinai teritorijai tvarkyti – Vėjo elektrinių parko projektas – Direktyva 2009/147/EB – Laukinių paukščių apsauga – 4 straipsnis – Speciali apsaugos teritorija (SAT) – I priedas – Javinė lingė (*Circus cyaneus*) – Tinkama buveinė, kuri keičiasi laikui bėgant – Laikinas ar galutinis reikiamo žemės ploto sumažėjimas – Į projektą įtrauktos priemonės, kuriomis per projekto laikotarpį siekiama užtikrinti, kad plotas, kurio faktiškai reikia rūšies natūraliai buveinei, nesumažėtų ar net galėtų padidėti“

Byloje C-164/17

dėl *Supreme Court* (Aukščiausiasis Teismas, Airija) 2017 m. kovo 20 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2017 m. balandžio 3 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Edel Grace,

Peter Sweetman

prieš

An Bord Pleanála,

dalyvaujant:

ESB Wind Developments Ltd,

Coillte,

The Department of Arts Heritage and the Gaeltacht,

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija)

kurį sudaro kolegijos pirmininkas M. Ilešič, teisėjai A. Rosas, C. Toader (pranešėjas), A. Prechal ir E. Jarašiūnas,

generalinis advokatas E. Tanchev,

posėdžio sekretorius R. Schiano, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2018 m. vasario 1 d. posėdžiui,

* Proceso kalba: anglų.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- E. Grace ir P. Sweetman, atstovaujamų baristerio O. Collins, ir SC J. Devlin, įgaliotų solisitorių O. Clarke ir A. O’Connell,
- *An Bord Pleanála*, atstovaujamos baristerio F. Valentine ir SC N. Butler, įgaliotų solisitorių A. Doyle ir B. Slattery,
- *ESB Wind Developments Ltd* ir *Coillte*, atstovaujamų SC R. Mulcahy ir D. McDonald, taip pat BL A. Carroll, įgaliotų solisitoriaus D. Spence,
- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. Bulterman ir C.S. Schillemans,
- Europos Komisijos, atstovaujamos E. Manhaeve ir C. Hermes,

susipažinęs su 2018 m. balandžio 19 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102; toliau – Buveinių direktyva) 6 straipsnio 3 ir 4 dalių aiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant Edel Grace bei Peter Sweetman ir *An Bord Pleanála* (Nacionalinė teritorijų planavimo skundų komisija, Airija; toliau – *An Bord*) ginčą dėl pastarosios sprendimo išduoti leidimą *ESB Wind Developments Ltd* ir *Coillte* vėjo elektrinių parko projektui specialios apsaugos teritorijoje, kuri priskirta prie tokių dėl to, kad joje yra saugomos rūšies natūrali buveinė.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Paukščių direktyva

- 3 Pagal 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010, p. 7; toliau – Paukščių direktyva) 1 straipsnio 1 dalį šia direktyva siekiama apsaugoti visų rūšių laukinius paukščius, natūraliai paplitusius valstybių narių Europinėje teritorijoje, kuriai taikoma SESV. Ji apima šių rūšių apsaugą, tvarkymą ir kontrolę ir nustato jų naudojimo taisykles.
- 4 Šios direktyvos 4 straipsnyje nustatyta:
„1. Siekiant užtikrinti, kad I priede minimos rūšys savo paplitimo areale išliktų ir veistųsi, jų buveinėms taikomos specialios apsaugos priemonės.

Todėl būtina atsižvelgti į:

- a) rūšis, kurioms gresia pavojus išnykti;

- b) rūšis, kurioms gali pakenkti tam tikri jų buveinių pokyčiai;
- c) rūšis, kurios laikomos retomis dėl jų mažų populiacijų ar riboto paplitimo arealo;
- d) kitas rūšis, kurioms dėl specifinio jų buveinių pobūdžio reikia išskirtinio dėmesio.

Vertinant visada remiamasi populiacijų gausumo tendencijomis ir pokyčiais.

Atsižvelgdamos į šių rūšių apsaugos reikalavimus geografiniame jūros ir sausumos plote, kuriame taikoma ši direktyva, šių rūšių apsaugai valstybės narės įsteigia kiekiu ir dydžiu tinkamiausias specialias apsaugos teritorijas.

<...>

4. 1 ir 2 dalyse nurodytose apsaugos teritorijose valstybės narės imasi atitinkamų priemonių, kad būtų išvengta buveinių taršos ar pažeidimo, arba bet kokio paukščių trikdymo, jei tai galėtų būti reikšminga atsižvelgiant į šio straipsnio tikslus. Valstybės narės taip pat stengiasi išvengti buveinių taršos ar pažeidimo už šių saugomų teritorijų ribų.“

- 5 Tarp rūšių, išvardytų minėtos direktyvos I priede, yra javinė lingė (*Circus cyaneus*).

Buveinių direktyva

- 6 Buveinių direktyvos 10 konstatuojamoje dalyje nustatyta:

„kadangi būtina tinkamai įvertinti bet kuri planą ar programą, kuri galėtų turėti reikšmingą poveikį esamos ar ateityje numatytos įsteigti saugomos teritorijos apsaugos tikslams.“

- 7 Šios direktyvos 2 straipsnyje nustatyta:

„1. Šios direktyvos tikslas – padėti užtikrinti biologinę įvairovę, apsaugant natūralias buveines ir laukinę fauną bei florą europinėje valstybių narių, kurioms taikoma [SĖSV], teritorijoje.

2. Priemonės, kurių imamasi pagal šią direktyvą, turi palaikyti ar atstatyti gerą Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros rūšių apsaugos būklę.

3. Taikant priemones pagal šią direktyvą, atsižvelgiama į ekonominius, socialinius ir kultūrinius reikalavimus bei regionines ir vietines charakteristikas.“

- 8 Minėtos direktyvos 6 straipsnyje skelbiama:

„1. Specialioms saugomoms teritorijoms valstybės narės nustato būtinas apsaugos priemones, tarp jų, jei reikia, atitinkamus tvarkymo planus, parengtus specialiai šioms teritorijoms ar integruotus į kitus plėtros planus, ir atitinkamas įstatymais nustatytas, administracines arba sutartyje numatytas priemones, kurios atitinka teritorijoje esančių į I priedą įtrauktų natūralių buveinių tipų ir į II priedą įtrauktų rūšių ekologinius reikalavimus.

2. Valstybės narės imasi priemonių, siekdamas specialiose saugomose teritorijose išvengti natūralių buveinių ir rūšių buveinių blogėjimo, o taip pat rūšių, kurių apsaugai buvo įsteigtos specialios saugomos teritorijos, trikdymo, jei toks trikdymas galėtų būti reikšmingas šios direktyvos tikslų atžvilgiu.

3. Bet kokiems planams ir projektams, tiesiogiai nesusijusiems arba nebūtinai teritorijos tvarkymui, bet galintiems jų reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, turi būti atliekamas jų galimo poveikio teritorijai įvertinimas. Atsižvelgiant į poveikio teritorijai įvertinimo išvadas ir remiantis 4 dalies nuostatomis, kompetentingos nacionalinės institucijos pritaria planui ar projektui tik įsitikinusios, kad jis neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumui ir, jei reikia, išsiaiškinusios plačiosios visuomenės nuomonę.

4. Jei, nepaisant poveikio teritorijai neigiamo įvertinimo ir nesant kitų alternatyvių sprendimų, šis planas ar projektas vis dėlto privalo būti įgyvendintas dėl įpareigojančių priežasčių, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio, neatsižvelgti į visuomenės interesus, valstybė narė imasi visų kompensacinių priemonių, būtinų bendram Natura 2000 vientisumui apsaugoti. Apie patvirtintas kompensacines priemones ji praneša Komisijai.

Kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetas natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetas rūšis, vieninteliai argumentai, kuriuos galima pateikti, yra argumentai, susiję su žmonių sveikata ar sauga, su labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis arba kitomis, Komisijos nuomone, įpareigojančiomis priežastimis neatsižvelgti į visuomenės interesus.“

9. Pagal Buveinių direktyvos 7 straipsnį šios direktyvos 6 straipsnio 2–4 dalyse nustatyti įpareigojimai taikomi specialioms apsaugos teritorijoms (toliau – SAT), kaip tai suprantama pagal Paukščių direktyvą.

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

10. Pagrindinė byla susijusi su vėjo elektrinių parko projektu, kurį kartu vysto ir eksploatuoja valstybinė miškininkystės įmonė *Coillte* ir *ESB Wind Developments* ir kuris yra SAT, apimančioje teritoriją nuo Slieve Felim kelio iki Silvermaino kalnų (atitinkamai Limeriko ir Tipererio grafystėse, Airijoje; toliau – nagrinėjamas projektas).
11. Ši teritorija priskirta prie SAT, kaip tai suprantama pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 1 dalies ketvirtą pastraipą, dėl to, kad joje yra paukščių rūšies, nurodytos šios direktyvos I priede, t. y. javinės lingės, natūrali buveinė. Minėta teritorija, kurią sudaro 20 935 hektarai, apima, be kita ko, neapaugusias pelkes ir viržynus, taip pat 12 078 hektarai miško. Visa ši teritorija dėl savo savybių potencialiai yra tinkama šios rūšies buveinei.
12. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, numatyta, kad nagrinėjamas projektas užims 832 hektarus SAT, kuriuose iš esmės auga pirmos ir antros kartos spygliuočiai, taip pat yra neapaugusių pelkių ir viržynų. Dėl šešiolikos vėjo elektrinių statybos ir susijusios infrastruktūros būtina iškirsti medžius kiekvienos iš jų įrengimo vietose. Remiantis skaičiavimais, plotas, kuriame reikia iškirsti medžius, sudaro 41,7 hektaro. Dėl projekto būtų visam laikui prarasta 9 hektarų buveinė, atitinkanti zonas, kuriose būtų pastatytos konstrukcijos, taip pat laikinai prarastas 1,7 hektaro buveinės plotas, naudojamas įrengti laikiniams nusodinimo tvenkiniams. Be to, padaręs prielaidą, kad šie paukščiai, ieškantys maisto, negalės patekti į zonas, esančias 250 metrų atstumu nuo vėjo elektrinių, minėtas teismas nurodo, kad bus prarasta 162,7 hektaro buveinės, kurioje maitinamasi.
13. Prie nagrinėjamo projekto pridėtas buveinių ir rūšių valdymo planas (toliau – valdymo planas). Šiame plane, kuris turi būti įgyvendintas per penkerius metus, yra priemonių, skirtų kompensuoti galimam vėjo elektrinių parko poveikiui javinių lingių maitinimosi teritorijai. Pirma, remiantis valdymo planu, trijose šiuo metu užsodintose teritorijose, iš viso sudarančiose 41,2 hektaro, iš kurių 14,2 hektaro viso šio ploto yra 250 metrų atstumu nuo vėjo elektrinės, būtų atkurtos paviršinės pelkės. Antra, per nagrinėjamo projekto plėtros etapą pagal minėtą planą 137,3 hektarų antros kartos miško būtų valdoma „delikatai“ – būtų kertamas ir pakeičiamas esamas susivėrusių medynų miškas, siekiant užtikrinti, jog maitinimosi buveinei būtų skirta 137,3 hektaro nesusivėrusių medynų miško, kad būtų

užtikrinta nuolatinė tinkamo javinių lingių maitinimosi buveinė ir ekologinis koridorius, jungiantis abi atviros pelkės teritorijas. Tai bus įgyvendinama etapais, pradedant likus metams iki statybų. Trečia, paprastai statybos darbai bus vykdomi ne pagrindinio javinių lingių veisimosi sezono metu.

- 14 2014 m. liepos 22 d. sprendimu *An Bord* nusprendė išduoti leidimą nagrinėjamam projektui, motyvuodama tuo, kad jis nekelia pavojaus SAT vientisumui.
- 15 E. Grace ir P. Sweetman pareiškė ieškinį *High Court* (Aukštasis teismas, Airija), juo ginčijo *An Bord* sprendimą. 2015 m. spalio 1 d. ir gruodžio 4 d. sprendimais šis teismas atmetė jų ieškinį ir patvirtino *An Bord* sprendimą.
- 16 2016 m. vasario 26 d. sprendimu E. Grace ir P. Sweetman buvo leista pateikti apeliacinį skundą dėl to sprendimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme *Supreme Court* (Aukščiausiasis Teismas, Airija). 2017 m. vasario 24 d. sprendimu šis teismas priėmė galutinį sprendimą dėl dviejų iš trijų šio apeliacinio skundo pagrindų. Vis dėlto minėto apeliacinio skundo galutinis sprendimas priklauso nuo Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalių aiškinimo.
- 17 E. Grace ir P. Sweetman teigimu, *An Bord* turėjo nuspręsti, kad nagrinėjamas projektas ir prie jo pridėtas valdymo planas apėmė kompensacines priemones, todėl vertinimas turėjo būti atliktas atsižvelgiant į kriterijus, nustatytus minėtos direktyvos 6 straipsnio 4 dalyje.
- 18 *An Bord* ir į pagrindinę bylą įstojusios šalys tvirtina, kad norint įvertinti tai, ar projektas gali kelti pavojų SAT vientisumui, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį, reikia atsižvelgti į tai, kad jokia teritorijos miškingo sektoriaus dalis neišliks tokios nuolatinės būklės, kuri užtikrintų tinkamą buveinę.
- 19 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad javinės lingės yra paukščiai, kurie paprastai gyvena kaimo vietovėse ir kuriems reikia didelių tinkamos žemės plotų, kad galėtų ieškoti maisto. Vis dėlto perėjimas mažiau priklauso nuo šio faktoriaus, nes jis gali vykti mažesnėje geografinėje zonoje ir skirtingų rūšių buveinėse. Be to, saugomos rūšies populiacijos sumažėjimą lemia daugiau maitinimosi, o ne perėjimo vietos pablogėjimas. Tas teismas tvirtina, kad nors bendrai sutariama, kad neapaugusios pelkės ir viržynai yra pagrindinė javinių lingių buveinė, buvo pastebėta, kad vystant miškininkystę jaunų spygliuočių sodinimas pelkynuose suteikia galimybę javinėms lingėms juose ieškoti maisto. Vis dėlto iš šio samprotavimo darytina išvada, kad miškas, kuris nebuvo retinamas ar iškertamas, o tiesiog paliktas bręsti ir formuoti uždara skliautą, nebus tinkama maitinimosi vieta.
- 20 Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad miškininkystei skirto miško vidutinis ciklas trunka 40 metų, kurie apima du rotacijos etapus. Zonos, kurioje augalai pirmoje etapo pabaigoje pasiekė brandą ir kuri dėl to sudaro uždara skliautą, dalys yra kertamų plotų objektas. Paskui eina atsodinimo etapas, per kurį sukuriama nauja atvira zona, palanki maitintis javinėms lingėms. Remiantis tuo darytina išvada, kad šios rūšies maitinimosi zona nuolat keičiasi ir priklauso nuo šių etapų, susijusių su miškininkystės valdymu. Todėl aktyvaus miško atsodinimo valdymo trūkumas savaime lemia javinių lingių maitinimosi teritorijos išnykimą dėl didėjančių išnykstančių atvirų miško skliautų. Remiantis atliktais tyrimais, saugomos rūšies populiacija keičiasi iš esmės padidėdama ar sumažėdama, atsižvelgiant į atvirų miško skliautų buvimą. Šiuo atveju atvirų miško skliautų procentinė dalis progresyviai mažėja 14 % viso mišku apaugusio ploto 2014–2018 m. laikotarpiu ir 2024–2028 m. pasieks 8 %.
- 21 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad jis turi nustatyti, ar *An Bord* klaidingai nusprendė, jog nagrinėjamas projektas ir valdymo planas apima poveikį mažinančias priemones, kurios leidžia juos vertinti tik pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį.

- 22 Šiuo aspektu tas teismas siekia išsiaiškinti, ar ši nuostata turi būti aiškinama taip, kad priemonės, pasiūlytos įgyvendinant valdymo planą, pridėtą prie nagrinėjamo projekto, ir kuriomis siekiama užtikrinti, kad visas plotas, sudarantis tinkamą buveinę, nesumažės ir net galėtų padidėti, šiuo atveju gali būti kvalifikuojamos kaip poveikį mažinančios priemonės, ar jos turi būti vertinamos kaip kompensacinės priemonės, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį.
- 23 Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, *Supreme Court* (Aukščiausiasis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Jeigu:

- a) pagrindinis saugomos teritorijos tikslas – tam tikros rūšies buveinės buvimas;
 - b) iš tai rūšiai palankių buveinės gamtinių sąlygų matyti, kad ilginiui palankioji buveinės dalis neišvengiamai keisis: ir
 - c) įgyvendinant siūlomą plėtros projektą turi būti parengtas visos teritorijos tvarkymo planas (įskaitant teritorijos dalių, tiesiogiai nesusijusių su tuo plėtros planu, tvarkymo pokyčius), kuriuo siekiama užtikrinti, kad jokių būdu nesumažėtų ir netgi galėtų padidėti pirma nurodytai buveinei tinkamos teritorijos plotas: bet
 - d) įgyvendinant plėtros projektą tam tikra teritorijos dalis negalės būti tinkama buveinė,
- ar c punkte aprašytas priemonės galima pagrįstai laikyti poveikio mažinimo priemonėmis?“

Dėl prejudicinio klausimo

- 24 Visų pirma reikia pažymėti, kad nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo suformuluotame klausime nepateikta jokios nuorodos į Sąjungos teisės nuostatas, minėtas klausimas, kuris turi būti skaitomas atsižvelgiant į sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktus paaiškinimus, susijęs su Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalių aiškinimu.
- 25 Be to, dėl pateikto klausimo formuluotės reikia pridurti, kad šios direktyvos 6 straipsnyje nėra jokios nuorodos į kokią nors sąvoką „poveikį mažinančios priemonės“ (2016 m. liepos 21 d. Sprendimo *Orleans ir kt.*, C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 57 punktą ir 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimo *People Over Wind ir Sweetman*, C-323/17, EU:C:2018:244, 25 punktą).
- 26 Šiuo aspektu Teisingumo Teismas jau yra nurodęs, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnyje numatytų apsaugos priemonių daromu naudingumu poveikiu siekiama išvengti to, kad „poveikį mažinančiomis“ priemonėmis, kurios iš tiesų atitinka kompensacines priemones, kompetentinga nacionalinė institucija apeitų šiame straipsnyje numatytas specifines procedūras, leisdama pagal minėto straipsnio 3 dalį įgyvendinti projektus, kuriais daromas neigiamas poveikis atitinkamos teritorijos vientisumui (2016 m. liepos 21 d. Sprendimo *Orleans ir kt.*, C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 58 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 27 Galiausiai reikia patikslinti, kad, kiek tai susiję su prie SAT priskiriamomis teritorijomis, iš Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies išplaukiančios pareigos pakeičia, remiantis šios direktyvos 7 straipsniu, pareigas pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies pirmą sakinį nuo klasifikavimo datos pagal šią direktyvą, jei pastaroji data yra vėlesnė už Buveinių direktyvos įgyvendinimo datą (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija* (Belovežo giria), C-441/17, EU:C:2018:255, 109 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

- 28 Remiantis tuo darytina išvada, kad savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnį reikia aiškinti taip, kad kai projektas turi būti įgyvendintas rūšių apsaugai ir išsaugoti skirtoje teritorijoje, kurios plotas, tinkamas saugomos rūšies poreikiams, keičiasi laikui bėgant, ir kai dėl tokio projekto tam tikros šios teritorijos dalys laikinai ar galutinai nebebus tinkama aptariamoms rūšies buveinė, pagal šio straipsnio 3 dalį turimo atlikti vertinimo, skirto įsitikinti, kad nagrinėjamas projektas nekels pavojaus aptariamoms teritorijos vientisumui, tikslais galima atsižvelgti į aplinkybę, kad šis projektas apima priemones, skirtas užtikrinti, jog po tinkamo to projekto poveikio aplinkai vertinimo ir per jo laikotarpį minėtos teritorijos dalys, konkrečiai sudarančios tinkamą buveinę, nesumažės ar net galėtų padidėti, ir ar tokia aplinkybė prireikus priskirtina to paties straipsnio 4 dalies taikymo sričiai.
- 29 Buveinių direktyvos 6 straipsnyje valstybėms narėms numatytos kelios pareigos ir specialios procedūros, skirtos užtikrinti, kaip matyti iš šios direktyvos 2 straipsnio 2 dalies, palaikyti ar prireikus atkurti palankiai Sąjungos svarbos natūralių buveinių ir laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos būklei, ir abstraktesniam tos pačios direktyvos tikslui užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį, kiek tai susiję su pagal ją saugomomis teritorijomis (šiuo klausimu žr. 2016 m. lapkričio 8 d. Sprendimo *Lesoochranárske zoskupenie VLK*, C-243/15, EU:C:2016:838, 43 punktą ir 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija* (Belovežo giria), C-441/17, EU:C:2018:255, 106 punktą).
- 30 Šiuo aspektu Buveinių direktyvos 6 straipsnio nuostatos turi būti aiškinamos kaip nuosekli visuma, atsižvelgiant į direktyvoje nustatytus apsaugos tikslus. Iš tiesų šio straipsnio 2 ir 3 dalimis siekiama užtikrinti vienodą natūralių buveinių ir rūšių buveinių apsaugos lygį, o šio straipsnio 4 dalis tėra nuo minėtos 3 dalies antro sakinio nukrypti leidžianti nuostata (2018 m. balandžio 12 d. Sprendimo *People Over Wind ir Sweetman*, C-323/17, EU:C:2018:244, 24 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 31 Pagal Buveinių direktyvos dešimtą konstatuojamąją dalį būtina tinkamai įvertinti bet kurią planą ar programą, kuri galėtų turėti stiprų poveikį esamos ar ateityje numatytos įsteigti saugomos teritorijos apsaugos tikslams. Ši konstatuojamoji dalis atsispindi šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje, kurioje numatyta, kad planas ar projektas, galintis stipriai paveikti nagrinėjamą teritoriją, negali būti patvirtintas be išankstinio jo galimo poveikio vertinimo (2018 m. balandžio 12 d. Sprendimo *People Over Wind ir Sweetman*, C-323/17, EU:C:2018:244, 28 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 32 Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje numatyti du etapai. Pirmajame etape, kuris numatytas pirmame šios nuostatos sakinyje, reikalaujama, kad valstybės narės atliktų tinkamą plano ar projekto galimo poveikio saugomai teritorijai vertinimą, jei šis planas ar projektas gali stipriai tą teritoriją paveikti. Tos pačios nuostatos antrame sakinyje numatytame antrajame etape, kuris pradedamas pabaigus minėtą tinkamą vertinimą, apribojamas tokio plano ar projekto patvirtinimas, nustatant sąlygą, kad jis neturi neigiamai paveikti atitinkamos teritorijos vientisumo, laikantis šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalyje nustatytų nuostatų (2018 m. balandžio 12 d. Sprendimo *People Over Wind ir Sweetman*, C-323/17, EU:C:2018:244, 29 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 33 Į pateiktą klausimą reikia atsakyti atsižvelgiant į šiuos samprotavimus.
- 34 Visų pirma reikia priminti, kad tam, jog teritorijos kaip natūralios buveinės, kaip ji suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies antrą sakinį, vientisumui nebūtų daroma neigiamo poveikio, turi būti palaikoma gera teritorijos būklė, o tai reiškia atitinkamos teritorijos esminių savybių, susijusių su natūralių buveinių tipų buvimu, kurių apsaugos tikslas pateisino jų įtraukimą į Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą pagal minėtą direktyvą, tvarios raidos palaikymą (šiuo klausimu žr. 2016 m. liepos 21 d. Sprendimo *Orleans ir kt.*, C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 47 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją bei 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija* (Belovežo giria), C-441/17, EU:C:2018:255, 116 punktą).

- 35 Pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 1 dalį teritorijos pripažinimas SAT, skirta saugoti rūšiai, reikalauja tvaraus šios teritorijos buveinės savybių išlaikymo, kurio tikslas, pateisinęs minėtos teritorijos nustatymą, yra nagrinėjamos rūšies išlikimas ir veisimasis.
- 36 Pagrindinėje byloje neginčijama, kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 13 ir 74 punktuose, kad SAT apsaugos tikslas yra palaikyti ar atkurti palankias javinių lingių apsaugos sąlygas. Konkrečiau kalbant būtent suteikiant saugomai rūšiai buveinę, kurioje yra maitinimosi teritorija, SAT leidžia įgyvendinti šį tikslą.
- 37 Antra, dėl nagrinėjamo projekto poveikio SAT prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad valdymo planu siekiama taikyti garantijas, užtikrinančias, kad bet kuriuo momentu, kalbant apie javinių lingių maitinimosi teritoriją, nesumažėtų teritorijos plotas ar net padidėtų, nors vystant nagrinėjamą projektą jos dalis negalės būti joms tinkama buveinei.
- 38 Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje numatyta vertinimo procedūra, kuria atliekant išankstinę kontrolę siekiama užtikrinti, kad planas ar projektas, tiesiogiai nesusijęs su teritorijos tvarkymu ar jam nebūtinai, bet galintis ją reikšmingai paveikti, būtų patvirtintas, tik jeigu neigiamai nepaveiks šios teritorijos vientisumo (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)*, C-441/17, EU:C:2018:255, 108 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 39 Pagal šią nuostatą atliktame vertinime negali būti spragų; jame turi būti pateikti išsamūs, tikslūs ir galutiniai duomenys ir išvados, galintys išsklaidyti bet kokias pagrįstas mokslo abejones dėl numatytų darbų poveikio atitinkamai saugomai teritorijai (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimo *People Over Wind ir Sweetman*, C-323/17, EU:C:2018:244, 38 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 40 Tai, kad pagal minėtą nuostatą atliktinas tinkamas plano ar projekto poveikio atitinkamai teritorijai vertinimas, reiškia, kad, atsižvelgiant į geriausias mokslo žinias šioje srityje, turi būti nustatyti visi atitinkamo plano ar projekto aspektai, atskirai arba kartu su kitais planais ar projektais galintys paveikti šios teritorijos apsaugos tikslus (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)*, C-441/17, EU:C:2018:255, 113 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 41 Būtent priimant sprendimą, leidžiantį įgyvendinti projektą, neturi būti jokių mokslškai pagrįstų abejonių dėl žalingo poveikio atitinkamos teritorijos vientisumui nebuvimo (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)*, C-441/17, EU:C:2018:255, 120 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 42 Šiuo atveju iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad, pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nustatė nuolatinį ir tiesioginį plotą, kuriame yra javinėms lingėms tinkama buveinė, t. y. 9 hektarų, išnykimą. Antra, miško plotas, kuris bus iškirstas dėl vėjo elektrinių statybos ir infrastruktūros, lems 41,7 hektaro šios buveinės teritorijoje išnykimą. Trečia, per projekto vykdymą neprieinamą teritorijos dalį gali sudaryti 162,7 hektaro. Ketvirta, taip pat reikia atsižvelgti į tai, kad per nagrinėjamo projekto plėtros etapą miško su atviru skliautu, kuris yra viena iš saugomos rūšies maitinimosi teritorijos savybių, plotas nuolat mažės.
- 43 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad kai planas ar projektas, tiesiogiai nesusijęs ar nebūtinai teritorijai tvarkyti, gali pakenkti nagrinėjamos teritorijos apsaugos tikslams, jis turi būti laikomas galinčiu reikšmingai paveikti šią teritoriją. Toks pavojus privalo būti vertinamas, be kita ko, atsižvelgiant į su tokiu planu ar projektu susijusios teritorijos požymius ir specifines aplinkos sąlygas (šiuo klausimu žr. 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimo *Briels ir kt.*, C-521/12, EU:C:2014:330, 20 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją bei 2016 m. liepos 21 d. Sprendimo *Orleans ir kt.*, C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 45 punktą).

- 44 Galiausiai, trečia, kalbant apie priemonių, įtrauktų į nagrinėjamą projektą kaip valdymo planas siekiant kompensuoti projekto poveikį, rūšis reikia pažymėti, kad jomis, pirma, siekiama atkurti neapaugusių pelkių zonas ir drėgnus viržynus 41,2 hektaro plote (iš kurių 14,2 hektaro yra 250 metrų atstumu nuo vėjo elektrinių) ir, antra, sudaryti javinėms lingėms ir kitiems teritorijoje esantiems gyvūnams optimalias buveinių teritorijas projekto trukmei, be kita ko, naudojant 137,3 hektaro teritoriją, kirsti medžius ir pakeisti dabartinį joje esančio uždaro skliauto mišką, siekiant užtikrinti, kad iškirtus atsirastų atviro skliauto zona.
- 45 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atkreipia dėmesį į aplinkybę, kuri, kaip jis teigia, gali būti lemiamas veiksnys pateikiant atsakymą į jo klausimą, nes ji atskiria pagrindinės bylos aplinkybes nuo aplinkybių, kuriomis remiantis buvo priimtas 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimas *Briels ir kt.* (C-521/12, EU:C:2014:330) ir 2016 m. liepos 21 d. Sprendimas *Orleans ir kt.* (C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583).
- 46 Taigi SAT valdymas siekiant išsaugoti javinių lingių natūralią buveinę atliekamas „dinamiškai“ ta prasme, kad šiai buveinei tinkami plotai geografiškai ir laikui bėgant keičiasi dėl šio valdymo.
- 47 Šiuo aspektu, kaip pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 58 punkte, iš Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalių bei su tuo susijusios Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad reikia skirti į projektą įtrauktas apsaugos priemones, priskirtinas prie šio straipsnio 3 dalies ir skirtas išvengti ar sumažinti galimam neigiamam tiesioginiam jo poveikiui tam, kad būtų užtikrinta, jog šis projektas nekels pavojaus teritorijos vientisumui, nuo priemonių, kuriomis, kaip tai suprantama pagal jo 4 dalį, siekiama kompensuoti minėto projekto neigiamą poveikį saugomai teritorijai ir į kurias neatsižvelgiama atliekant to paties projekto poveikio vertinimą (šiuo klausimu žr. 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimo *Briels ir kt.*, C-521/12, EU:C:2014:330, 28 ir 29 punktus; 2016 m. liepos 21 d. Sprendimo *Orleans ir kt.*, C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 48 punktą ir 2017 m. balandžio 26 d. Sprendimo *Komisija / Vokietija*, C-142/16, EU:C:2017:301, 34 ir 71 punktus).
- 48 Šiuo atveju iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo konstatavimo matyti, kad tam tikros SAT dalys, jei nagrinėjamas projektas būtų vykdomas, nebegalėtų būti tinkama buveinė, tačiau valdymo planu siekiama užtikrinti, kad SAT dalis, kuri gali būti tinkama buveinė, nesumažėtų ar net galėtų padidėti.
- 49 Esant šioms sąlygoms, kaip pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 71 ir paskesniuose punktuose, nors pagrindinės bylos aplinkybės skiriasi nuo tų, kuriomis remiantis buvo priimtas 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimas *Briels ir kt.* (C-521/12, EU:C:2014:330) ir 2016 m. liepos 21 d. Sprendimas *Orleans ir kt.* (C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583), jos yra panašios tiek, kiek plano ar projekto poveikio tam tikrai teritorijai vertinimo momentu grindžiamos tapačia prielaida apie būsimą naudą, kuri kompensuos vėjo elektrinių parko poveikį šiai teritorijai, tačiau nėra tikrumo dėl minėtos naudos. Todėl iš šių sprendimų darytinos išvados yra perkeltinos pagrindinėje byloje nagrinėjamos aplinkybėms.
- 50 Šiuo aspektu Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad, vertinant pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį, į projekte numatytas apsaugos priemones, kuriomis siekiama kompensuoti minėto projekto neigiamą poveikį, negalima atsižvelgti (2014 m. gegužės 15 d. Sprendimo *Briels ir kt.*, C-521/12, EU:C:2014:330, 29 punktą ir 2016 m. liepos 21 d. Sprendimo *Orleans ir kt.*, C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 48 punktą).
- 51 Tik jei egzistuoja pakankamas tikrumas, kad priemonė veiksmingai prisidės prie pavojaus išvengimo ir užtikrins bet kokios pagrįstos abejonės dėl to, kad projektas nekels pavojaus teritorijos vientisumui, nebuvimą, į tokią priemonę galima atsižvelgti atitinkamą vertinimą (šiuo klausimu žr. 2017 m. balandžio 26 d. Sprendimo *Komisija / Vokietija*, C-142/16, EU:C:2017:301, 38 punktą).

- 52 Paprastai sunku numatyti naujos buveinės, kuria būtų siekiama kompensuoti prarastą to paties buveinės tipo plotą ir kokybę saugomojoje teritorijoje, plėtros ateityje galimą teigiamą poveikį ir jį galima pastebėti tik vėliau (šiuo klausimu žr. 2016 m. liepos 21 d. Sprendimo *Orleans ir kt.*, C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 52 ir 56 punktus bei nurodytą jurisprudenciją).
- 53 Reikia pažymėti, kad netikrumo šaltinis nėra aplinkybė, jog pagrindinėje byloje nagrinėjama buveinė nuolat kinta ir kad šiai teritorijai reikia „dinamiško“ valdymo. Vis dėlto toks netikrumas išplaukia iš tikro ar galimo pavojaus tam tikros teritorijos, kaip gyvenimo ir maitinimosi teritorijos, vientisumui, todėl ir vienai iš šiai teritorijai būdingų savybių, nustatymo, taip pat iš to, kad į poveikio vertinimą įtraukiama būsima nauda dėl priimamų priemonių, kuri šio vertinimo etape yra tik galima, nes priemonių įgyvendinimas dar neužbaigtas. Dėl šios aplinkybės minėta nauda negalėjo būti numatyta su reikiamu užtikrintumu tuo momentu, kai valdžios institucijos išdavė leidimą nagrinėjamam projektui, o tai patikrinti turi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 54 Prieš tai išdėstytus samprotavimus patvirtina tai, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje numatytas atsargumo principas leidžia veiksmingai užkirsti kelią numatomų planų ar projektų žalingam poveikiui saugomos teritorijos vientisumui (šiuo klausimu žr. 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimo *Briels ir kt.*, C-521/12, EU:C:2014:330, 26 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 55 Galiausiai reikia priminti, kad pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, jei, nepaisant pagal šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį atlikto vertinimo neigiamų išvadų, planą ar projektą vis dėlto reikia įgyvendinti dėl imperatyvių viršesnio viešojo intereso priežasčių, tarp jų – ir socialinio ar ekonominio pobūdžio, ir nėra alternatyvių sprendimų, atitinkama valstybė narė imasi visų kompensacinių priemonių, būtinų „bendram Natura 2000 vientisumui“ apsaugoti.
- 56 Taigi tokiomis aplinkybėmis kompetentingos nacionalinės institucijos gali išduoti leidimą pagal minėtos direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, tik jei įvykdytos šioje dalyje nustatytos sąlygos (2016 m. liepos 21 d. Sprendimo *Orleans ir kt.*, C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 63 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 57 Remiantis tuo darytina išvada, kad į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnį aiškintinas taip, kad kai projektas turi būti įgyvendintas rūšims apsaugoti ir išsaugoti skirtoje teritorijoje, kurios plotas, tinkamas saugomos rūšies poreikiams, keičiasi laikui bėgant, ir kai dėl tokio projekto tam tikros šios teritorijos dalys laikinai ar galutinai nebebus tinkama aptariamoms rūšies buveinė, pagal šio straipsnio 3 dalį turimo atlikti vertinimo, skirto įsitikinti, kad nagrinėjamas projektas nekels pavojaus aptariamoms teritorijos vientisumui, tikslais negalima atsižvelgti į aplinkybę, kad šis projektas apima priemones, skirtas užtikrinti, jog po tinkamo to projekto poveikio aplinkai vertinimo ir per jo laikotarpį minėtos teritorijos dalys, konkrečiai sudarančios tinkamą buveinę, nesumažės ar net galėtų padidėti, bet, prireikus, ji priskirtina to paties straipsnio 4 dalies taikymo sričiai.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 58 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 6 straipsnį reikia aiškinti taip, kad kai projektas turi būti įgyvendintas rūšims apsaugoti ir išsaugoti skirtoje teritorijoje, kurios plotas, tinkamas saugomos rūšies

poreikiams, keičiasi laikui bėgant, ir kai dėl tokio projekto tam tikros šios teritorijos dalys laikinai ar galutinai nebebus tinkama aptariamoms rūšies buveinė, pagal šio straipsnio 3 dalį turimo atlikti vertinimo, skirto įsitikinti, kad nagrinėjamas projektas nekels pavojaus aptariamoms teritorijos vientisumui, tikslais negalima atsivelti į aplinką, kad šis projektas apima priemones, skirtas užtikrinti, jog po tinkamo to projekto poveikio aplinkai vertinimo ir per jo laikotarpį minėtos teritorijos dalys, konkrečiai sudarančios tinkamą buveinę, nesumažės ar net galėtų padidėti, bet prireikus ji priskirtina to paties straipsnio 4 dalies taikymo sričiai.

Parašai.